

JOSEP MANUEL MARTÍNEZ PARIS

Recensió de *Don Juan Bayarte Calasanz y Ávalos (1622-1689), un gobernador de la Ribagorça a la Mediterrània de Carles II*

Antonio Espino López, catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona, traça una aproximació al món mediterrani de la segona meitat del segle XVII —període de dificultats per a la monarquia hispànica— a través de la biografia del noble i militar ribagorçà Don Juan Bayarte Calasanz y Ávalos.¹ Un llibre que, tal com adverteix l'autor, se cenyeix al que permet la documentació a l'historiador: l'esbós del perfil politicomilitar del biografat per acabar arribant al seu pensament intel·lectual, rastrejable en els seus escrits —a més de les seves accions—: és a dir, als tractats d'artilleria que va publicar i a part de la seva correspondència personal.

La densa trajectòria vital del ribagorçà justifica, sens dubte, l'oportunitat d'un treball com aquest. Nascut a Benavarri el 1622, Bayarte va ocupar les seves primeres destinacions a l'exèrcit coincidint amb la guerra dels Segadors, que tanta incidència va tenir, precisament, als confins catalanoaragonesos d'on procedia. Va participar en el setge de Montsó i en l'acció d'Espluga de Serra el 1643, en la recuperació de Lleida i el socors a Tarragona, a més de la defensa de Lleida, Balaguer i Àger entre el 1644 i el 1645. Abans que s'acabés el conflicte va intervenir a Tortosa, la Ribagorça, la Vall d'Aran, Girona i el Pallars. Tot això el va posicionar favorablement per a l'obtenció del seu gran primer èxit professional: ser nomenat governador de Menorca (1664-1671). Després d'uns quants anys en aquell càrrec va passar a residir en dues grans ciutats, Madrid i Nàpols, on es va dedicar a la teoria i pràctica de l'artilleria: amb l'estudi i la millora dels canons i mosquets, i amb la proposta de noves fórmules arquitectòniques per fortificar

1. ESPINO, A. (2009). *Don Juan Bayarte Calasanz y Ávalos (1622-1689), un gobernador de la Ribagorça a la Mediterrània de Carles II*, Ripacurtia Monografies-Història 1, Cossetània edicions, Valls.

les places militars. Entre el 1681 i el 1684 va tornar a Menorca per exercir un segon mandat com a governador de l'illa. Posteriorment, entre el 1684 i el 1689, va ocupar el càrrec de governador d'Eivissa, on va morir.

El llibre fa especial incidència en aquelles contribucions del personatge a la millora de la situació de l'imperi al qual servia, encara que fos des de l'àmbit limitat de les seves responsabilitats administratives o de les capacitats individuals en què més destacava. Així, hi ha un capítol dedicat al seu paper com a innovador en el camp de l'artilleria i dos més que analitzen les seves actuacions com a governador d'Eivissa. S'entreveu que, més enllà dels seus encerts militars, també hi havia una preocupació política i reformista amb accions per millorar l'estat de l'illa mitjançant reformes administratives i el foment de l'economia, impulsant el negoci de la sal –la base del seu comerç– i l'agricultura, també. Certament, Juan de Bayarte es revela com una persona singular que va destacar en el seu temps per les seves accions i contribucions, tant des del vessant teòric com en el de les realitzacions pràctiques. El darrer capítol se centra precisament en el vessant intel·lectual del biografiat. El llibre ens acosta a un home que no sols va dedicar-se a les “armes”, sinó també a les “lletres”, com a bon coneixedor que era d'aquell debat del seu temps que girava al voltant dels orígens de l'honorabilitat. Cal tenir presents, en aquest sentit, les referències a la preeminència de les armes o les lletres fetes per Miguel de Cervantes –durant un temps soldat també de la monarquia hispànica a la Mediterrània– en un dels capítols (XXXVIII) de la primera part d'*El Quixot*. Els escrits de Bayarte van tractar de temes diversos, però necessaris per al funcionament de l'entramat politicoadministratiu i militar del qual formava part: l'estudi de les tècniques de la guerra i la fortificació, el capital paper dels homes de confiança en la política del moment...

Però el retrat del ribagorçà, després de conèixer els seus esforços i aportacions, no s'oblida tampoc de les ombres en la seva biografia, visibles quan l'autor fa referència a alguns dels assumptes en què es va veure involucrat a Menorca, o quan ens parla dels seus enemics, que també en tenia. No som, evidentment, davant un panegíric, sinó d'una biografia molt documentada que permet aprofundir en les realitzacions d'un dels alts funcionaris i militars del segle XVII, amb les seves virtuts i defectes, com tot ésser humà. De la lectura del llibre del professor Espino es desprèn, en definitiva, un balanç global força favorable de la figura de Juan Bayarte Calasanz y Ávalos. El llibre es revela com una necessària monografia sobre la vida i trajectòria d'aquest noble i militar del segle XVII que, des de fa temps, ja ha merescut un lloc entre els personatges il·lustres de la Ribagorça.